stats statsborger, som ønsker at udøve erhvervsmæssig virksomhed i en anden medlemsstat, såsom advokatvirksomhed, skal have erhvervet det ifølge etableringslandets lovgivning påkrævede nationale eksamensbevis, selv når det eksamensbevis, som den pågældende har erhvervet i sit oprindelsesland, af den kompetente myndighed er anerkendt som gyldigt i medfør af etableringslandets lovgivning, således at den pågældende har kunnet deltage i og bestå de særlige egnethedsprøver, der kræves bestået for udøvelse af den pågældende virksomhed.

Kutscher Donner Pescatore Mertens de Wilmars Sørensen

Mackenzie Stuart O'Keeffe Bosco Touffait

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 28. april 1977.

A. Van Houtte
Justitssekretær

H. Kutscher
Præsident

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT H. MAYRAS FREMSAT DEN 29. MARTS 1977 [1]

Høje Ret.

Således som jeg anførte det i forbindelse med Reyners-sagen for omtrent 3 år siden, indebærer den økonomiske og sociale integration, som er det centrale mål for traktaten om oprettelse af Det europæiske økonomiske Fællesskab, at de retlige forbindelser mellem medlemsstaterne udvides, og at der som følge heraf indføres ret til fri etablering i hver enkelt af disse stater for »rettens hjælpere« som f.eks. advokater uden hensyn til deres nationalitet. Med andre ord skal enhver hindring for adgang til at optage og udøve dette liberale og selvstændige erhverv, som er begrundet i et nationalitetskriterium, fuldstændigt fjernes.

Jeg udtrykte ved samme lejlighed min forbavselse over, at gennemførelsen af denne ligebehandling, som etableringsretten kræver, endnu ikke 4 år efter udløbet af overgangsperioden var blevet fuldstændigt realiseret til trods for de efter min mening klare og ubetingede og derfor umiddelbart gældende bestemmelser i Rom-traktatens artikel 52.

Selv om Rådet ganske vist den 22. marts forrige år udstedte et direktiv om advokatvirksomhed, vedrører dette direktiv kun

1 – Oversat fra fransk.

den frie udveksling af tjenesteydelser og ikke etableringsretten.

Efter min mening kunne den omstændighed, at fællesskabsinstitutionerne, især Rådet, ikke havde udstedt de i traktatens artikler 54 og 57 foreskrevne direktiver, ikke lamme den faktiske gennemførelse af artikel 52.

Domstolen fulgte mig på dette væsentlige punkt. Domstolen henviste til traktatens artikel 7, som hører til Fællesskabets »principper«, og som bestemmer, at inden for traktatens anvendelsesområde og med forbehold af dennes særlige bestemmelser er »al forskelsbehandling, der udøves på grundlag af nationalitet, forbudt«. Domstolen udledte af dette princip, at artikel 52 sikrer gennemførelsen af denne bestemmelse inden for etableringsrettens særlige område.

Som følge heraf bestemte De følgende:
1. ved at bestemme, at etableringsfriheden skal være gennemført ved udløbet af overgangsperioden, pålægger artikel 52 alle medlemsstaterne en præcis forpligtelse til at nå dette resultat,
2. gennemførelsen af denne forpligtelse er ikke betinget af iværksættelsen af en plan med gradvise foranstaltninger i form af de i traktatens artikel 54 og artikel 57 foreskrevne direktiver, idet formålet med disse kun er at lette adgangen til og udførelsen af de i disse artikler anførte erhverv i enhver af medlemsstaterne;

herefter er artikel 52 efter overgangsperiodens udløb en umiddelbart gældende bestemmelse, der medfører rettigheder for private, uanset om der på det her omhandlede område ikke skulle være udstedt de netop nævnte direktiver.

Jeg for min del præciserede i mit forslag til afgørelse, at de i artikel 57 foreskrevne direktiver om gensidig anerkendelse af eksamensbeviser samt samordning af medlemsstaternes love og administrativt fastsatte bestemmelser om adgangen til at optage og udøve selvstændig erhvervsvirksomhed ganske vist udgør et nødvendigt supplement til den praktiske gennemførelse af ligebehandlingen, men ikke bortset fra de i artikel 57, stk. 3 særligt anførte tilfælde vedrørende udøvelse af lægegerning eller lignende virksomhed eller af farmaceutisk virksomhed er en nødvendig forudgående betingelse for denne.

Dog var det på grundlag af det faktum, der forelå i sagen Reyners, at jeg kunne drage så klare slutninger, idet problemet i det præjudicielle spørgsmål, som Belgiens Conseil d'État forelagde Dem, ganske enkelt vedrørte den for udøvelse af advokatvirksomhed gældende ligebehandling på et område, hvor udøvelse af denne virksomhed klart var gjort afhængig af den pågældende persons nationalitet.

Som bekendt var Jean Reyners, der var nederlandsk statsborger, men opvokset i Belgien, indehaver af et eksamensbevis for den belgiske juridiske eksamen »docteur en droit«, og i denne sag opstod problemet om et udenlandsk eksamensbevis ligestilling med det nationale eksamensbevis, der krævedes for optagelse i advokatsamfundet i Bruxelles, ikke.

Den foreliggende sag Thieffry angår derimod hovedsagelig virkningerne af, at en fransk universitetsmyndighed anerkendte, at en eksamensgrad »docteur en droit« fra universitetet i Louvain var ligestillet med den tilsvarende franske grad »licencié en droit«.

Jeg vil med det samme lægge kortene på bordet og straks meddele Dem, at jeg allerede på nuværende tidspunkt har dannet mig min definitive mening, idet det krav om et *fransk* bevis for »licencié en droit«, som Conseil de l'Ordre des Avocats à la Cour d'appel de Paris har gjort gældende over for Thieffry, under de særlige omstændigheder i den foreliggende sag og under hensyn til princippet om etableringsfriheden forekommer mig at udgøre en skjult restriktion eller i hvert fald en retlig hindring, som er uforenelig med Fællesskabets statsborgeres ret til at bruge

etableringsretten til at udøve advokatvirksomhed i Frankrig. Jeg håber, at jeg kan formå Dem til at give mig medhold på dette punkt.

Men inden jeg påbegynder gennemgangen af den bestemte sag, som er forelagt Dem, mener jeg, det er nødvendigt klart at præcisere de faktiske omstændigheder, som ligger bag det præjudicielle spørgsmål, der er forelagt Dem af Cour d'Appel de Paris, selv om dette kan medføre, at jeg gentager faktorer, som allerede såvel under skriftvekslingen som under den mundtlige forhandling er blevet fremført af den ene eller anden part.

Jean Thieffry, der er 46 år, er belgisk statsborger; i 1965 bestod han eksamen som »docteur en droit« ved universitetet i Louvain og udøvede derefter advokatvirksomhed ved advokatsamfundet i Bruxelles gennem mere end 10 år; i dette tidsrum fik han lejlighed til i samarbejde med le Bâtonnier (formand for advokatsamfundet) Van Reephingen at deltage i reformen af den belgiske retsplejelov.

Som medarbejder hos en advokat i London satte han sig også ind i engelsk ret.

Endelig slog han sig ned i Paris, hvor han igennem flere år har været medarbejder hos advokat William Garcin.

Desuden underviser han i komparativ ret, international ret samt fransk kontrakts- og erhvervsret.

Han er også forfatter til adskillige publikationer, der blandt andet bringes i Jurisclasseurs Périodiques, vedrørende prisordningerne i Frankrig, internationale kontrakter og erstatningsanvar inden for kontrakt i fransk, engelsk og tysk ret, komparativt.

Sagsøger i hovedsagen har altså i mere end 20 år faktisk udøvet advokatvirksomhed og har herunder bevist så bemærkelsesværdige kvalifikationer, at advokat William Garcin fornylig har tilbudt ham kompagniskab på betingelse af, at han optages som medlem af advokatsamfundet i Paris.

Jean Thieffry anmodede med henblik herpå i 1974 Université de Paris I om anerkendelse af, at hans belgiske eksamensbevis var ligestillet med den franske »licence en droit«. Han opnåede denne anerkendelse, hvorledes og med hvilke virkninger skal jeg gennemgå senere. Derpå fulgte han undervisningen til egnethedseksamen som advokat, og bestod denne i 1975.

Han mente herefter ikke, at der kunne være noget i vejen for, at Advokatrådet i Paris tog hans begæring om optagelse på listen over advokater på prøve til følge.

Ulykkeligvis afslog advokatrådet ved en afgørelse af 9. marts 1976 denne begæring under henvisning til grunde, som er af en sådan art, at de bør nærmere gengives.

På grundlag af advokat Simon Gueulettes rapport — som repræsenterede advokatrådet ved den mundtlige forhandling for Domstolen — anerkendte advokatrådet nemlig, at traktatens artikel 52 har direkte virkning, men under henvisning til lov af 31. december 1971 om reform af visse stillinger inden for retsvæsen og advokaterhvervet skønnede denne faglige sammenslutning, at den forpligtelse til at fremlægge et fransk eksamensbevis for »licence en droit«, eller for »doctorat«, som indeholdes i artikel 11 i denne lov, ikke var »blevet ophævet« af traktaten; da Jean Thieffry ikke var i besiddelse af et sådant fransk eksamensbevis, måtte hans begæring om optagelse følgelig afslås.

Jeg skal for øjeblikket nøjes med at bemærke, at denne begrundelse for afslaget på et væsentligt punkt er jurisdisk ukorrekt. Det er ikke korrekt at anføre, at Rom-traktatens artikel 52 — eller de i artiklerne 54 og 57 foreskrevne direktiver — kan ophæve den pågældende lovs artikel 11, stk. 2.

Traktaten kan akkurat som den afledede fællesskabsret medføre, at denne natio-

nale lovbestemmelse ikke kan gøres gældende over for statsborgere i Fællesskabet, der ønsker at udøve advokatvirksomhed i Frankrig. Men hverken traktaten eller den afledede fællesskabsret kan ophæve denne lovbestemmelse, idet der under alle omstændigheder stadig består en forpligtelse for statsborgere i tredjestater uden for Fællesskabet til at besidde et fransk eksamensbevis, medmindre en bilateral konvention bestemmer, at juridiske eksamensbeviser har samme gyldighed eller snarere, at visse udenlandske eksamensbeviser uden videre anerkendes som ligestillede i Frankrig.

Hvorledes det end forholder sig hermed, kærede sagsøger afgørelsen til Cour d'Appel de Paris, som er kæreinstans for advokatrådets afgørelser, blandt andet i tilfælde, hvor en begæring om optagelse på listen over advokater på prøve er blevet afslået, og den 13. juli 1976 bestemte den kompetente forsamling, dvs. de tre første afdelinger af denne ret, i et lukket retsmøde at udsætte sagen og at stille Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»Er det en unødvendig hindring for at nå målene med vedkommende fællesskabsretlige bestemmelser, såfremt det, når de i EØF-traktatens artikel 57, stk. 1 og 2 foreskrevne direktiver ikke er udstedt, kræves, at en statsborger fra en medlemsstat, som ønsker at udøve advokatvirksomhed i en anden medlemsstat, har erhvervet det nationale eksamensbevis, der kræves efter etableringslandets lovgivning, skønt det eksamensbevis, som den pågældende har erhvervet i sit oprindelsesland, af etableringslandets universitetsmyndighed er anerkendt som gyldigt, således at den pågældende har kunnet deltage i prøverne til den egnethedseksamen, der kræves for udøvelse af advokatvirksomhed — en eksamen, som den pågældende har bestået?«

Spørgsmålet er klart udformet. Det indeholder ikke den fejlagtige begrundelse, som jeg følte mig forpligtet til at anføre i advokatsrådets afgørelse og bringer diskussionen ind på det rette juridiske spor. Jeg skal tilføje, at jeg ikke er i tvivl om, at anmodningen om den præjudicielle afgørelse kan admitteres, og at De har kompetence til at afgøre den.

Domstolen er altså i stand til at give den fornødne besvarelse af det således afgrænsede spørgsmål, og jeg for min del skal gøre rede for, hvorfor jeg, skønt der ikke foreligger noget som helst fællesskabsdirektiv om denne gensidige anerkendelse af juridiske eksamensbeviser med henblik på udøvelse af advokatvirksomhed, mener, at kravet om et nationalt juridisk eksamensbevis fra etableringslandet under hensyn til de særlige betingelser, som gælder i Frankrig for uddannelsen af advokater og for deres optagelse i advokatsamfundet, reelt »er en unødvendig hindring for at nå målene med [de pågældende] fællesskabsretlige bestemmelser«.

Men det er vigtigt, at jeg først gør rede for den franske ordning om optagelse i de nationale advokatsamfund. Det er som nævnt loven af 31. december 1971, som nu regulerer dette spørgsmål, og som i øvrigt på flere punkter er en gentagelse af den tidligere lovgivning.

Uafhængigt af den kontrol af den fremtidige advokats »vandel«, som foretages af advokatrådene, opstiller denne lovs artikel 11 tre betingelser:

1. Man skal være fransk statsborger, medmindre andet bestemmes i internationale konventioner; denne første betingelse kan efter Reyners-sagen ikke længere gøres gældende over for en statsborger i en anden medlemsstat i Fællesskabet; dette punkt vil jeg derfor ikke komme tilbage til;
2. være indehaver af »licence en droit« eller »doctorat en droit«. Skønt det ikke præciseres nærmere, er der selvfølgelig tale om eksamensbeviser, som er udstedt af franske universitetsmyndigheder;
3. bortset fra visse her irrelevante undtagelsesbestemmelser, skal der bestås en prøve, der viser, at man er egnet til at drive advokatvirksomhed.

Denne faglige eksamen, som blev indført i 1941 med særlig henblik på uddannelsen af kandidater, som ønsker at udøve advokatvirksomhed, er nu fastsat i anordning nr. 72/715 af 31. juli 1972. Eksamen forberedes og eksamensbeviset udstedes af de institutter eller juridiske studiecentre, som er oprettet på selve universiteterne.

Det kræves hverken, at man har bestået »licence en droit« endsige er indehaver af eksamensbeviset for »doctorat« for at følge den forberedende undervisning til dette egnethedscertifikat til udøvelse af advokatvirksomhed, eftersom jurastuderende på 4. år kan indskrive sig til denne undervisning og gå op til eksamen.

Det siger dog sig selv, at de studerende, selv om de består eksamenen, senere skal bestå »licence en droit« for at kunne anmode om at blive optaget i advokatsamfundet.

Hvad omfatter undervisningen med henblik på egnethedscertifikat på institutterne eller de juridiske centre?

Der er tale om en uddannelse som væsentligt er af praktisk og faglig karakter, og som ikke alene består i forelæsninger, men især i opgaver og praktiske øvelser over:

— advokatens rolle, advokatstandens organisation og dens faglige etik;
— advokatens forskellige opgaver; rådgivning, affattelse af dokumenter, forsvar og mundtlig civilproces; de ved de forskellige retter gældende procesregler samt fuldbyrdelsesmidler.

Denne undervisning gives såvel af juridiske professorer som af dommere og advokater.

Selv om dette certifikat for egnethed som advokat er et universitetseksamensbevis, for så vidt som den forberedende undervisning hertil varetages af organer, som henhører under fakulteterne eller, som man for tiden benævner det, enheder for undervisning og juridisk forskning, må man være klar over, at advokatstanden deltager direkte i denne forberedende undervisning, enten på forelæsningsplan eller i højere grad i forbindelse med den praktiske undervisning, som hyppigt finder sted på advokatkontorer.

Eksamen består dels af skriftlige prøver, dels af mundtlige.

De skriftlige prøver vedrører både kandidaternes almindelige viden og deres teoretiske juridiske viden om retsplejen i borgerlige sager, herunder handelssager, samt straffe- og forvaltningssager.

Under de mundtlige prøver eksamineres der i:

— domstolenes organisation og civilprocessen;
— strafferettens specielle del;
— fuldbyrdelsesmidlerne;
— skatteret og regnskab;
— endelig eksamineres der i advokatens praktiske gerning og advokatens faglige etik.

Desuden gives et foredrag på 15 minutter i form af rådgivning eller et forsvar af en ved lodtrækning udfundet praktisk sag, samt en diskussion med censorerne, der også varer 15 minutter, mulighed for at vurdere elevens egnethed med hensyn til de pligter og de krav, som advokatgerningen indebærer.

Censorudvalget er tredelt. Det består af en juridisk professor som formand, og dernæst i lige forhold de embedsmænd og advokater, som har undervist.

Dette er studieplanen, forberedelsesvilkårene og den eksamen, der kræves for egnethedscertifikat som advokat, som tilsammen udgør den egentlige teoretiske og faglige del af uddannelsen af kandidater, der ønsker at udøve dette erhverv. Dette er vigtigt at anføre både generelt og konkret af hensyn til de faktiske omstændigheder, som er baggrunden for den foreliggende sag. Jean Thieffry har ved at erhverve dette egnethedscertifikat bevist, at han foruden at besidde den al-

mindelige viden, der svarer til den, der i Frankrig kræves til den juridiske embedseksamen, også besidder de særlige kundskaber, der kræves for at blive optaget i et fransk advokatsamfund.

Lad os nu undersøge, hvorledes sagsøgeren i hovedsagen fik anerkendt sit eksamensbevis for »docteur en droit« fra universitetet i Louvain som ligestillet med den franske »licence en droit«, og hvilke virkninger denne ligestilling kan have ikke alene i fransk ret og i medlemsstaternes interne ret, men også i fællesskabsretlig henseende med henblik på anvendelsen af Rom-traktatens artikel 52.

Først kan det ikke bestrides, at alene universitetsmyndighederne er kompetente til at anerkende ligestillingen af sagsøgers eksamensbevis, og at advokatrådene ikke har nogen indflydelse herpå.

Når et universitet — i det foreliggende tilfælde universitetet Paris I — står over for en anmodning om anerkendelse af et udenlandsk eksamensbevis, nøjes universitetet ikke med at kontrollere, om det fremlagte eksamensbevis findes på en allerede foreliggende liste over anerkendte udenlandske eksamener. Universitetet undersøger omhyggeligt år for år de studerende fagområder, sammenligner dem med studieplanen for »licence en droit« i Frankrig og kontrollerer også de karakterer, som den pågældende har opnået inden for hvert enkelt af disse fagområder, med henblik på, hvad man kalder en »studietransskription«. Universitetet foretager altså en udtømmende og objektiv undersøgelse af ligestillingen på grundlag af den pågældendes kundskabsniveau og under hensyn til den pågældendes eksamensresultater.

Der er næppe andet at tilføje, end at afgørelsen om anerkendelsen af eksamensbeviset giver sikkerhed for, at ansøgeren har et juridisk kundskabsniveau, som frembyder de samme garantier, som det kundskabsniveau, som kræves af en indehaver af den franske »licence en droit«.

Men dernæst opstår det spørgsmål, der egentligt er det fundamentale i den foreliggende sag, nemlig hvilke virkninger der er knyttet til eksamensbevisets anerkendelse.

Følgende fremgår af anordning af 15. februar 1921, en anordning der allerede er ret gammel, og som stammer fra en tid, da ingen kunne forudse oprettelsen af et europæisk Fællesskab og iværksættelsen i dette Fællesskab af den fri etableringsret:

Artikel 1 — »Med henblik på erhvervelse af 'doctorat' kan graden 'licence en droit' ligestilles (som i øvrigt også for naturvidenskabelige eller humanistiske fag) enten ved en individuel foranstaltning (som i den foreliggende sag), eller ved en generel afgørelse.

Artikel 2, stk. 1 — de personlige begæringer om dispensation behandles af dekanerne og undersøges af det fakultet, hvor kandidaten vil tage sit 'doctorat'.

Endelig anføres det i *artikel 6*, at den omstændighed, at en 'licence en droit' anerkendes, ikke kan medføre nogen ret for indehaveren af eksamensbeviset; anerkendelsen gælder kun for indskrivningen ved de juridiske fakulteter med henblik på erhvervelse af 'doctorat'«.

Lad os altså erkende, at begrebet ligestilling på grundlag af denne anordning i indenlandsk lovgivning kun har akademisk betydning. Ligestillingen skal udelukkende give indehaveren af et udenlandsk eksamensbevis, der er anerkendt som ligestillet med en »licence en droit« mulighed for at fortsætte sine juridiske studier i Frankrig indtil »doctorat«.

Repræsentanten for advokatrådet i Paris har for Domstolen klart gennemgået den franske ordning om anerkendelse af udenlandske juridiske eksamensbeviser.

Han har anført, at der må sondres mellem tre situationer:
— først findes der en ordning, som i medfør af bilaterale aftaler indebærer,

at eksamensbeviser, der er udstedt af visse fransktalende afrikanske stater, tidligere franske oversøiske territorier, uden videre anerkendes. Listen over disse eksamensbeviser fastsættes i ministerielle bekendtgørelser. Denne automatiske anerkendelse har også erhvervsmæssig betydning, dvs. disse eksamensbeviser giver i sig selv adgang til at udøve advokatvirksomhed.

— dernæst findes der en ordning med automatisk akademisk ligestilling, der er indført ved anordning af 16. oktober 1924, som stadig er i kraft, og som anerkender eksamensbeviser fra 35 lande, men alene med henblik på erhvervelse af »doctorat«; her drejer det sig altså om en studiemæssig ligestilling.

— endelig har den ligestilling, som er resultat af en individuel afgørelse fra universitetet efter kontrol af den udenlandske kandidats kundskaber kun rent akademisk virkning; i medfør heraf kan ansøgeren fortsætte studierne, altså forberede sig til det franske »doctorat«, og kun såfremt vedkommende erhverver denne grad, har han lovlig adkomst til optagelse i advokatsamfundet, med forbehold i øvrigt af, at vedkommende erhverver egnethedscertifikatet som advokat og naturligvis af den kontrol af hans vandel, som advokatrådet foretager.

Hvis Jean Thieffry havde fulgt denne fremgangsmåde, hvis han altså havde indstillet sig til »doctorat« og sluttelig havde erhvervet denne grad samtidig med at han, som han har gjort, havde bestået prøverne til egnethedscertifikatet som advokat, ville advokatrådet ved Cour d'appel de Paris, ifølge dets repræsentant, ikke have rejst nogen indvending mod hans optagelse i advokatsamfundet.

Denne argumentation er ikke uden relevans. Den støttes i øvrigt af talrige udenlandske lovgivninger, hvoraf det fremgår, at anerkendelsen af udenlandske eksamensbeviser principielt kun har en akademisk eller studiemæssig virkning, for så vidt som anerkendelse alene berettiger til fortsættelse af de juridiske studier, men ikke direkte giver adgang til de erhverv, hvortil der i medfør af lovgivningen kræves et *nationalt* eksamensbevis.

Dog eksisterer der ikke desto mindre blandt ovenfor anførte lovgivninger visse indenlandske lovbestemmelser, hvorefter anerkendelsen af udenlandske eksamensbeviser har erhvervsmæssig virkning under denne hyppigt forekommende særlige forudsætning, at de udenlandske eksamensbeviser, som er anerkendt som ligestillet, kun giver adgang til de lovsregulerede stillinger, hvis disse beviser er erhvervet af landets egne statsborgere. Det er altså ikke så meget indehavernes faglige standard, som er afgørende, som den omstændighed, at de er statsborgere i etaberingslandet.

Som Kommissionen har anført det i sin besvarelse af et af de spørgsmål, som er forelagt Domstolen, kan indehavere af visse franske eksamensbeviser ansættes som assistenter ved de tyske humanistiske fakulteter, mens den franske regering til gengæld tillader, at visse stillinger inden for den offentlige undervisning kan besættes med indehavere af en tysk »Staatsexamen«.

Inden for rammerne af en fransk-tysk konference for universitetsrektorer er der endvidere sluttet visse aftaler om, at for eksempel det franske stats »doctorat« og den tilsvarende tyske »Befähigung« og eksamensbeviserne for en fransk »docteur ingenieur« og den tilsvarende tyske grad uden videre ligestilles; disse aftaler er dog endnu ikke blevet godkendt af nogen af de to medlemsstaters regeringer.

I Belgien sondrer lov af 19. marts 1971, samt tillæg i form af Arreté royal af 20. juli samme år, klart mellem erhvervsmæssig virkning og akademisk virkning, men indeholder samtidig bestemmelser om udlændinges adgang til visse lovsundergivne uddannelser, når denne adgang er betinget af fremlæggelse af nationale eksamensbeviser.

Hvis den kompetente myndighed i dette tilfælde anerkender, at de i loven krævede eksamener er ligestillet, udstrækkes retten til at udøve et erhverv, hvortil der kræves et eksamensbevis, også til udenlandske statsborgere, enten i medfør af bilaterale aftaler eller af videnskabelige eller humanitære grunde.

Denne lovgivning gælder ikke for adgang til at udøve visse erhverv, som f.eks. advokatvirksomhed.

I Italien foreskrives det i den konsoliderede lovgivning om de højere uddannelser, at de universitetstitler, som erhvervet udenlands ikke har gyldighed i landet, bortset fra de i særlige love angivne undtagelser.

Adgangen til lovsregulerede erhverv er fortsat betinget af besiddelse af et nationalt eksamensbevis.

I Nederlandene anerkendes i ordningen for undervisningen ved universiteterne (lov af 22. december 1960) en doktor- eller ingeniørtitel, der er erhvervet i udlandet, for så vidt som disse titler er opført på en liste, som er udstedt af undervisningsministeren. Der gælder ingen restriktioner med hensyn til udøvelsen af de stillinger, som disse titler giver adgang til.

Mellem Belgien og Nederlandene eksisterer der med hensyn til folkeskole- og gymnasieundervisning for øjeblikket en gensidig anerkendelse af visse eksamensbeviser, der har erhvervsmæssig virkning. Loven om højere undervisning i Nederlandene indeholder endelig med henblik på erhvervelse af et nederlandsk eksamensbevis en delvis eller fuldstændig dispensation for eksaminer, hvis den pågældende har et udenlandsk eksamensbevis, som den nationale undervisningsminister har anerkendt som gyldigt. Denne bestemmelse gælder blandt andet for den belgiske »docteur en droit«.

Med hensyn til Det forenede Kongerige får problemet her ganske særlige aspekter, da sondringen mellem den erhvervsmæssige og akademiske virkning af ligestillingen på en måde er meningsløs, i det mindste for så vidt angår adgangen til at udøve advokatvirksomhed. For uddannelsen og adgangsbetingelserne fastsættes helt af advokatstanden selv, således at universitetseksaminer fra de kontinentale medlemslande principielt ikke anerkendes. Dette skyldes her den grundlæggende forskel mellem undervisningen i »common law« og den kontinentale privatret.

Det fremgår klart af denne gennemgang, at der i flertallet af medlemsstaterne skelnes mellem den erhvervsmæssige og akademiske virkning af eksamensbevisers anerkendelse.

Selv om det således må antages, at den franske ordning af 15. februar 1921, i medfør af hvilken Université de Paris I anerkendte det pågældende udenlandske eksamensbevis, alene giver ret til studier med henblik på erhvervelse af et »doctorat« og derfor kun har ren akademisk virkning, strider denne restriktion, som endnu gælder for enhver udenlandsk kandidat og måske endog for nationale kandidater, under gældende fællesskabsret mod forskrifterne i traktatens artikler 52 og 57.

Artikel 57, stk. 1 foreskriver nemlig, at der via rådsdirektiver skal ske en gensidig anerkendelse af eksamensbeviser, ikke med henblik på at indføre fri adgang til erhvervsvirksomhed, dette følger alene af artikel 52, men kun for at lette denne adgang og således fremme udnyttelsen af etableringsretten for selvstændige erhvervsdrivende.

Den omstændighed, at der ikke på fællesskabsrettens nuværende trin findes noget direktiv om advokaters etableringsfrihed i Fællesskabet, kan ikke medføre, at indførelsen af etableringsretten går i stå, og den tilsigtede virkning af artikel 52 alene derfor forskertses, i hvert fald ikke i et tilfælde, hvor etableringslandets kompetente myndighed kan anerkende, at et

udenlandsk eksamensbevis ligestilles med et nationalt eksamensbevis, selv om denne ligestilling udelukkende gælder i strengt studiemæssigt øjemed.

Sagt på en anden måde kunne en medlemsstat som Frankrig ikke, inden artikel 52 med direkte virkning trådte i kraft, begrunde sin legitime interesse i at forbeholde adgang til advokatvirksomhed for kandidater med en »licence en droit« ved at lade udøvelse af denne virksomhed være betinget af kandidatens nationalitet, men derimod ved et ønske om at lade optagelsen i advokatsamfundet være forbeholdt personer, som havde juridiske kundskaber, som svarede til dem, som prøves af de nationale universiteter og attesteres ved udstedelse af et eksamensbevis for »licence en droit«.

Hver enkelt medlemsstats lovgivning indeholder bestemmelser, som begrænser udlændinges adgang til visse erhverv.

Disse bestemmelser kan udspringe af statens ordre public, men i de fleste tilfælde er deres formål at beskytte disse erhvervsområder. Foruden disse lovbestemmelser findes der i hver enkelt medlemsstat adskillige love eller administrativt fastsatte bestemmelser — eller endogså almindelig administrativ praksis — som regulerer adgangen til visse erhverv, navnlig liberale, og udøvelsen af dem.

Oftest gælder disse forskrifter både for landets egne borgere og for udenlandske statsborgere. De stiller visse krav om faglig duelighed til den person, som ønsker at udøve disse erhverv.

Der er altså tale om lovbestemmelser som ikke teoretisk er diskriminerende, men hvis anvendelse kan medføre en faktisk forskelsbehandling, fordi det for hovedparten af tilfældenes vedkommende vil være lettere for en statsborger end en udlænding at opfylde de krav, der stilles, for eksempel om besiddelse af et nationalt eksamensbevis.

I de nationale lovbestemmelser, som omhandler udlændinges adgang til selvstændig virksomhed, må der altså skarpt sondres mellem de bestemmelser, som skal sikre den faglige dygtighed, og de bestemmelser, som indeholder restriktioner, som alene gælder for udlændinge og som begrundes i ordre public hensyn.

Inden Rom-traktatens regler om den frie bevægelighed for personer og etableringsretten trådte i kraft, var situationen for udlændinge i hvert land præget af politiske, økonomiske eller sociale hensyn og af ønsket om *erhvervsbeskyttelse,* uden at dette nødvendigvis stod i forbindelse med kvalifikationskrav og universitetseksaminer.

Men efter at den ordning, der nu gælder for medlemsstatens statsborgere, nu i høj grad, for ikke at sige udelukkende, reguleres af fællesskabsbestemmelser, som De kender udmærket, er det nødvendigt selvstændigt og isoleret at vurdere de restriktioner, som en anerkendelse af faglige kvalifikationer, der svarer til udstedelse af nationale eksamensbeviser, medfører for etableringsretten.

Selv om den sammenligning, der skal foretages, er forholdsvis enkel, når det drejer sig om kvalifikationsbeviser til videnskabelige stillinger, er problemet mere ømtåleligt med hensyn til udøvelse af advokatvirksomhed, for den juridiske uddannelse frembyder, trods analoge om ikke ens hovedsprincipper fra medlemsstat til medlemsstat, særlige træk i hver stat eller rettere sagt i hvert retssystem, hvorfor det ikke er indlysende, at etableringslandets nationale myndigheder opgiver deres ret til at nægte andre medlemsstaters statsborgere, som ikke har fulgt de nationale universiteters studieplaner, adgang til at udøve advokatvirksomhed.

Når dette er sagt, skal jeg endnu engang gøre opmærksom på, at der må skelnes mellem de almindelige juridiske kundskaber, som »licence en droit« er bevis for, og de mere specifikke og praktiske kundskaber, som fremtidige advokater i kraft af deres studier til egnethedscertifikat, der kræves for udøvelse af denne virksomhed, erhverver i Frankrig.

Lad mig tilføje, at selv om advokater på prøve, der kommer direkte fra det juridiske fakultet og Institut d'Etudes Judiciares, principielt kan møde for alle andre franske retter end Conseil d'Etat og Cour de Cassation, har disse advokater langtfra en dybtgående faglig erfaring og må derfor for de flestes vedkommende supplere uddannelsen og erhverve praktisk erfaring hos en erfaren advokat eller i et advokatfirma.

Det samme gælder for andre medlemsstaters statsborgere, som har fået deres eksamensbevis anerkendt som gyldige, således at de kan anses for at besidde en generel viden, der mindst svarer til den, som kræves til »licence en droit«. De skal desuden ikke alene følge forberedelserne til og bestå den egnethedseksamen, som kræves til udøvelse af advokatvirksomhed, men skal også gennemgå en prøvetid på 3 år, førend de kan optages på listen over fuldt praktiserende advokater. Som regel vil de arbejde sammen med en erfaren advokat, eller de indgår som almindelig medarbejder, eller mere sjældent, som partnere i et advokatfirma, der er dannet efter de herfor gældende regler.

Det er altså uomgængeligt nødvendigt for dem at gennemgå en yderligere praktisk uddannelse, hvis de flere år senere ønsker at etablere sig som selvstændig advokat, hvis da ikke de foretrækker at forblive i det advokatfællesskab, hvor de gjorde deres første erfaringer.

Men disse praktiske hensyn må vige for princippet om etableringsfrihed, og, også selv om der ikke er udstedt noget direktiv om gensidig anerkendelse af eksamensbeviser med henblik på adgangen til at udøve advokatvirksomhed, kan denne adgang ikke være spærret for statsborgere i andre medlemsstater end i Frankrig, når deres nationale bevis for den juridiske embedseksamen lovligt er blevet anerkendt som ligestillet med beviset for den franske »licence en droit«.

For det spørgsmål, som er forelagt af Cour de Paris kan udelukkende besvares på grundlag af fællesskabsbestemmelserne om etableringsretten og under hensyn til virkningen af traktatens artikel 52 på de nationale ordninger.

Lad mig påpege, at medlemsstaterne i henhold til denne bestemmelse med hensyn til udøvelse af selvstændig erhvervsvirksomhed skal fjerne alle former for forskelsbehandling, som kan hindre eller blot besvære en anden medlemsstats statsborger, som ønsker at etablere sig i et andet fællesskabsland; det er uden betydning, om denne fjernelse sker ved et direktiv fra Rådet eller ved etableringslandets myndigheders egen drift. Artikel 52 pålægger dem en forpligtelse til at nå et resultat.

Selv om det er vanskeligt udtømmende at opregne alle de mulige former for forskelsbehandling og endnu vanskeligere at definere dem, navnlig hvis disse er skjult af en vis faglig beskyttelse, indeholder traktatens artikler 52 og 54 samt den almindelige plan for etableringsretten en nøgle til fortolkningen, hvorved disse restriktioner eller forbudte forskelsbehandlinger kan identificeres.

Artikel 52, stk. 2 bestemmer nemlig, at etableringsfriheden *indebærer* adgang til at optage og udøve selvstændig erhvervsvirksomhed; artikel 54 (stk. 3, litra c) angiver indholdet af en almindelig plan for etableringsretten, idet det blandt andet siges, at denne skal ophæve »de administrative fremgangsmåder og sådan administrativ praksis, som hidrører fra indenlandsk lovgivning eller fra tidligere indgåede aftaler mellem medlemsstaterne, og hvis *bibeholdelse ville være en hindring for etableringsfriheden.*«

Denne almindelige plan omhandler bl.a.:

»Alle forbud mod eller alle hindringer for andre medlemsstaters statsborgeres udøvelse af selvstændig virksomhed, der består i en forskelsbehandling af andre medlemsstaters statsborgere i forhold til statens egne statsborgere, og som er hjemlet i en medlemsstats administrativt eller ved

lov fastsatte bestemmelser, eller som en følge af anvendelsen af en sådan bestemmelse eller af administrativ praksis,« (planen, afsnit III, A).

Disse begreber omfatter såvel direkte restriktioner som skjult forskelsbehandling, altså en forskelsbehandling, som følger af en bestemmelse, som principielt gælder både for landets egne statsborgere som for udlændinge, men som reelt er en hindring hovedsagelig for sidstnævnte.

I lyset af disse bestemmelser kan det efter min mening ikke bestrides, at kravet om et nationalt eksamensbevis for »licence en droit«, som indeholdes i artikel 11, stk. 2 i lov af 31. december 1971 om reform af visse stillinger inden for retsvæsen og advokaterhvervet, reelt for de statsborgere i andre medlemsstater, som ønsker at drive advokatvirksomhed i Frankrig, udgør en indirekte og skjult men klar restriktion. Det er nemlig eksamensbevisets *nationalitet* og ikke længere personens, som det der drejer sig om, og som udgør en hindring for en faktisk udnyttelse af etableringsretten.

Men i henhold til Deres retspraksis er etableringsfriheden en fundamental rettighed, som tilkommer alle medlemsstaternes statsborgere; enhver begrænsning i den effektive udøvelse af denne ret kan kun fortolkes snævert; gennemførelsen af etableringsfriheden er på ingen måde afhængig af, at der udstedes de i artikel 57, navnlig stk. 1, foreskrevne direktiver om den gensidige anerkendelse af eksamensbeviser. Disse direktivers rolle er kun accessorisk og subsidiær; de skal alene, således som De har statueret det, fjerne den faktiske udnyttelse af etableringsretten, og den omstændighed, at Rådet ikke har udstedt dem, eller at de er forsinket, kan ikke lamme iværksættelsen af artikel 52.

Hvad drejer den foreliggende sag sig reelt om? Om den – rent akademiske – virkning fortæller advokatrådet og den franske regering os – der skal tillægges den omstændighed, at et bevis for den juridiske eksamen »docteur en droit« fra universitetet i Louvain er anerkendt som ligestillet med det franske »licence en droit«.

I denne argumentation, som kunne være relevant for 1970, tages det ikke i betragtning, at der foreligger en helt ny situation efter ikrafttrædelse af traktatens artikel 52, som er en bestemmelse med direkte virkning.

Selv om det ikke tilkommer Domstolen at fortolke nationale lovbestemmelser, kan den i hvert fald bestemme deres virkninger i forhold til traktaten og i givet fald statuere, at de er uforenelige med de gældende fællesskabsregler.

Hvad er formålet med artikel 11, stk. 2 i loven af 31. december 1971? Denne bestemmelse skal sikre, at enhver ansøger ved et fransk advokatsamfund besidder de almindelige juridiske kundskaber, som svarer til den, der kræves til »licence en droit«. Andet er der ikke tale om.

Det er herefter et spørgsmål, om dette krav ikke er opfyldt, når vedkommende myndighed, altså universitetet, efter en sammenlignende undersøgelse og en omhyggelig kontrol af de juridiske discipliner, den pågældende eksamen omfatter, samt kundskabsniveauet, ved en individuel afgørelse anerkender, at et udenlandsk eksamensbevis ligestilles med et fransk, navnlig når dette eksamensbevis, som i den foreliggende sag, er udstedt i et land, hvis retssystem anvender begreber, som ikke adskiller sig meget fra de franske.

Men der er mere: for at blive optaget som medlem i et advokatsamfund er det ikke tilstrækkeligt at have en »licence en droit«. Man skal også indstille sig til en fageksamen, som er et nødvendigt supplement til det bevis for almindelig juridisk dannelse, som beviset for »licence en droit« attesterer. Men ikke alene tillod universitetsmyndigheden J. Thieffry at deltage i forberedelserne til denne for udøvelse af advokatvirksomhed krævede egnethedseksamen, men han bestod også. Under disse omstændigheder er kravet

om et bevis for en fransk »licence en droit« rent formelt; kravet er blottet for enhver objektiv berettigelse, eftersom sagsøger i hovedsagen dels utvivlsomt har de samme almindelige juridiske kundskaber som dem, der erhverves under studierne til »licence en droit«, og dels har han godtgjort, at han har de tekniske og specifikke kundskaber, som udstedelsen af »certificat d'aptitude«, egnethedscertifikatet, er bevis vor.

Jeg skal tilføje, at det i den almindelige plan anføres: »Indtil den gensidige anerkendelse af eksamensbeviser eller den nævnte samordning er gennemført, kan der — for at lette adgangen til og udøvelsen af selvstændig erhvervsvirksomhed og for at undgå fordrejning — anvendes en overgangsordning, der i givet fald omfatter fremlæggelse af bevis for faktisk og retmæssig udøvelse af det pågældende erhverv i oprindelseslandet.«

Varigheden af og betingelserne for denne overgangsordning skulle fastsættes ved udarbejdelse af de i artikel 57 foreskrevne direktiver. Da disse endnu ikke er blevet udstedt — i alt fald hvad angår advokatvirksomhed — er betingelserne for hensyntagen til udøvelse af advokatvirksomhed i oprindelseslandet heller ikke fastsat. Men den omstændighed, at J. Thieffry faktisk har været advokat i Bruxelles i mere end 10 år, og siden har arbejdet sammen med en af advokatrådet kendt parisisk advokat, burde dette organ have taget i betragtning.

J. Thieffry, hvis vandel ikke er blevet anfægtet, opfylder altså den betingelse om faglig dygtighed, som kræves for at udøve advokatvirksomhed efter den franske lovgivning.

Den løsning, som jeg således er nået frem til, kan ikke automatisk overføres til andre medlemsstater. For den er for en stor dels vedkommende afhængig af de særlige betingelser, som den nationale lovgivning foreskriver for advokatuddannelsen, og jeg forstår udmærket de indlæg, som Det forenede Kongeriges regering har afgivet, der som nævnt går ud på, at advokatuddannelsen og betingelserne for at udøve denne virksomhed i Det forenede Kongerige reguleres helt uafhængigt af advokatstanden selv, endog uden at der stilles noget krav om ansøgernes nationalitet.

Men såvel advokatrådet i Prais som statsadvokaten (Procureur général) ved Cour d'Appel har, for at begrænse mig til den franske ordning, i deres indlæg rejst indsigelse mod den liberale løsning, som jeg foreslår.

Man har nemlig anført, at etableringsretten reelt består i anvendelse af national behandling over for de øvrige medlemsstaters statsborgere, og ud fra en snæver fortolkning af dette princip om ligebehandling har man fremført, at en fransk statsborger, der var indehaver af et udenlandsk eksamensbevis, og som under de samme betingelser som J. Thieffry havde fået anerkendt sit eksamensbevis som ligestillet med den franske »licence en droit«, i en sag som denne heller ikke ville kunne blive optaget som medlem i et fransk advokatsamfund, fordi han kun var indehaver af et udenlandsk eksamensbevis; der er altså herefter på en vis måde tale om en forskelsbehandling, der virker omvendt, eftersom en fransk statsborger således behandles strengere end en anden medlemsstats statsborger. Og som støtte for denne argumentation er der blevet anført en dom fra Cour d'appel de Paris den 30. oktober 1974 i sagen Vaccaro.

Vaccaro, der var født i Italien, men havde erhvervet fransk statsborgerskab, gjorde hovedsagelig gældende, at eksamensbeviset »Laurea di dottore in Giurisprudenza«, som han havde erhvervet ved universitetet i Ferrare i 1940 burde anerkendes som værende ligestillet med beviset for den franske »licence en droit«; desuden anførte han, at da Rom-traktatens artikel 52 og 57 gav ret til etableringsfrihed for statsborgere fra en medlemsstat i Fællesskabet på en anden medlemsstats område

og opstillede princippet om gensidig anerkendelse af eksamensbeviser, kunne man ikke gøre gældende over for ham, at han ikke havde bestået den franske »licence en droit«, når han var indehaver af et italiensk eksamensbevis, der var ligestillet med og endog lå over det franske bevis for denne eksamen.

Cour d'Appel gav i medfør af en anordning, arreté ministériel, af 24. juli 1922, sagsøger medhold i, at der forelå den påberåbte ligestilling, men fandt, at Romtraktatens bestemmelser ikke kunne finde anvendelse på en fransk statsborger, der etablerede sig i Frankrig.

Denne dom forekommer mig fejlagtig. Den strider fuldstændig mod traktatens mål, navnlig i traktatens artikel 52, hvoraf det fremgår, at etableringsfriheden er et af fællesmarkedets grundprincipper.

At nægte en fransk statsborger — selv om denne ikke er født statsborger — retten til at etablere sig i det land, hvor han har erhvervet statsborgerskab, forekommer mig at være en klar overtrædelse af artikel 52, hvis formål er at gøre det muligt for enhver statsborger i enhver medlemsstat at udøve erhvervsmæssig virksomhed i en hvilken som helst af Fællesskabets stater og i første grad i den stat, hvor han har erhvervet statsborgerskab.

Dette argument gælder klart med hensyn til adgangen til at optage og udøve selvstændig erhvervsvirksomhed. Så meget desto mere må det i øvrigt gælde for ikke selvstændige virksomheder i medfør af traktatens artikel 48. Hvordan forestille sig, at en fransk arbejdstager — selv om pågældende var født i udlandet — kan afskæres fra f.eks. at arbejde som svejser, fordi han ikke besidder det faglige egnethedscertifikat, der kræves for at udøve dette arbejde, men kun har erhvervet en tilsvarende faglig uddannelse i udlandet?

Selv om jeg har den højeste respekt for den nævnte ret, er jeg dog ikke betænkelig ved at udtale, at Cour d'appel de Paris i sagen Vaccaro har afsagt en dom, som hviler på juridisk ukorrekt grundlag, i hvert fald med hensyn til den domsbegrundelse, som jeg lige har anført.

I øvrigt har Rådet i de endnu få tilfælde, hvor det har udstedt de i artikel 57, stk. 1 foreskrevne direktiver, anvendt et objektivt princip for gensidig anerkendelse af eksamensbeviser uden hensyn til nationaliteten af de personer, som er indehaver af disse.

Således foreskriver artikel 2 i direktiv nr. 75/362 om udøvelse af virksomhed som læge anerkendelse i alle de medlemsstater, hvor eksamensbeviserne er blevet udstedt, uden hensyntagen til indehavernes nationalitet.

Rådet har forsynet dette direktiv med en særlig klar erklæring: »Rådet bekræfter, at etableringsfriheden, navnlig for indehavere af eksamensbeviser erhvervet i andre af Fællesskabets medlemsstater, skal sikres på samme betingelser for statsborgere i de øvrige medlemsstater som for statsborgere i den pågældende medlemsstat, således som det i øvrigt er tilfældet i de andre direktiver.«

Denne klare erklæring, der kan anvendes i fortolkningen, støtter den gennemgang, som jeg har fremført med hensyn til, hvorledes det juridisk forholder sig i den foreliggende sag.

Dog må jeg ligesom Kommissionen påpege, at selv med udgangspunkt i den i sagen Vaccaro anførte opfattelse, hvorefter det skulle være umuligt for en medlemsstats egne statsborgere i samme stat at påberåbe sig traktatens artikel 52, bør den indsigelse, som advokatrådet i Paris har rejst, alligevel afvises.

Lad mig nemlig påpege, at forskelsbehandling med hensyn til etableringsret ikke alene er de direkte og åbenlyse restriktioner, som skyldes de personers nationalitet, som påberåber sig denne ret, men forskelsbehandlingen kan også være

skjult, f.eks. ved anvendelse af et bopælskriterium, således som Domstolen statuerede i dom af 12. februar 1974 (sag 152/73, Sotgiu, Sml. 1974, s. 153).

Selv om en retsregel som den i artikel 11, stk. 2 i lov af 31. december 1971 principielt gælder uanset nationalitet, er det tilstrækkeligt, at den udgør en hindring for den frie etablering, en hindring, som udelukkende eller hovedsagelig kan gøres gældende mod udlændinges adgang til at optage og udøve en bestemt virksomhed. Denne betragtning støttes også af den almindelige plan af 18. december 1961 om gennemførelse af etableringsretten.

Sådan forholder det sig netop med hensyn til den lovbestemmelse, som advokatrådet i Paris gør gældende over for J. Thieffry. Hvis man betragter sagens faktiske omstændigheder, er det ubestrideligt, at i et land som Frankrig — modsat f.eks. storhertugdømmet Luxembourg — må antallet af de franske indehavere af et juridisk eksamensbevis fra en anden medlemsstat betragtes som yderst ringe i forhold til antallet af de udlændinge, der er statsborgere i Fællesskabet, og som har erhvervet et juridisk eksamensbevis fra et universitet i deres oprindelsesland. Altså er det krav, som pålægges de sidstnævnte om at have et eksamensbevis for den franske »licence en droit« en betingelse, som indebærer forskelsbehandling og en unødvendig hindring for at nå målene med de pågældende fællesskabsregler, hovedsagelig målet med traktatens artikel 52, eftersom denne forskelsbehandling udelukkende eller i hvert fald hovedsagelig er en hindring for disse udlændinge.

Jeg er overbevist om, at Deres fortolkning til Cour d'appel de Paris alene vil vedrøre løsningen af den særlige tvist, som J. Thieffry er part i. De vil vare Dem for at afsige en principdom, som ville være egnet som præjudikat med generel betydning, og som kunne medføre, at de i artikel 57, stk. 1 og 2 foreskrevne direktiver blev overflødige for alle selvstændige erhverv og i alle medlemsstaterne.

Etableringsretten er af karakter en subjektiv og individuel ret, og den forelæggende ret er forpligtet til at vurdere det særlige tilfælde, som den skal træffe afgørelse i.

Denne ret kan ikke se bort fra de særlige omstændigheder, som gør sig gældende i sagen J. Thieffry. Men det fremgår netop af de oplysninger i sagsakterne, som bør ligge til grund for afgørelsen fra Cour d'appel de Paris, at den anerkendelse, som sagsøger har erhvervet, sikrer, at de generelle juridiske kundskaber, som han har bevist at have erhvervet i Belgien, ligger på et tilstrækkelig højt plan til at begrunde, at disse objektivt må ligestilles med de kundskaber, som i Frankrig kræves til »licence en droit«.

Desuden indebærer den omstændighed, at sagsøger er indehaver af det certifikat, der beviser, at han er egnet til advokatvirksomheden, et udelukkende fransk eksamensbevis, udstedt af det juridiske institut ved Université de Paris II på de i anordning af 31. juli 1972 angivne betingelser, at sagsøger opfylder den yderligere og for optagelse i advokatsamfundet uomgængelige nødvendige betingelse som artikel 11, stk. 3 i loven af 31. december 1971 foreskriver.

Jeg skal sammenfattende anføre, at jeg, eftersom ansøgeren opfylder alle adgangsbetingelserne med henblik på udøvelse af advokatvirksomhed — direkte med hensyn til egnethedscertifikatet (certificat d'aptitude) og med hensyn til kravet om bevis for »licence en droit« på grund af den anerkendte ligestilling — og eftersom hans belgiske nationalitet ikke i medfør af dommen i sagen Reyners kan gøres gældende mod ham, er fuldstændig overbevist om, at det rent formelle krav om besiddelse af det franske bevis for »licence en droit« udstedt af et universitet i etableringslandet, udgør en hindring for sagsøgers optagelse i advokatsamfundet, som er unødvendig for at nå målene med de anførte fællesskabsbestemmelser.

Sammenfattende foreslår jeg derfor, at De kender for ret:

— selv om de i artikel 57, stk. 1 og 2 foreskrevne direktiver ikke er udstedt, udgør det en skjult hindring for den i artikel 52 hjemlede etableringsret og som følge heraf et objektivt unødvendigt krav for at nå målet med de ovenfor anførte fællesskabsregler, såfremt det kræves, at en medlemsstats statsborgere, som ønsker at etablere sig som advokat i anden af Fællesskabets medlemsstater, skal være indehaver af det i etableringslandets lovgivning krævede nationale eksamensbevis, når den pågældende er indehaver af et juridisk eksamensbevis, udstedt af rette myndighed i den pågældendes oprindelsesstat, og som er anerkendt som gyldigt af etableringslandets kompetente myndighed.